

Tema a 8-a: Isus Cristos, Dumnezeu și om adevărat

Isus Cristos și-a luat natura umană fără a înceta să fie Dumnezeu: El este Dumnezeu adevărat și om adevărat.

27.10.2021

1. Întruparea Cuvântului

„Când a venit împlinirea timpului, Dumnezeu l-a trimis în lume pe Fiul său, născut din femeie” (Gal 4, 4). Astfel, promisiunea unui Mântuitor

pe care Dumnezeu le-a făcut-o lui Adam și Evei când au fost alungați din Paradis este împlinită: „Voi pune dușmănie între tine și femeie și între descendența ta și descendența ei.

Aceasta îți va călca capul în timp ce tu îi vei pândi călcâiul” (Gen 3, 15).

Acest verset al Genezei este cunoscut sub numele de *proto-Evanghelie*, deoarece constituie primul anunț al veștii bune a mântuirii. În mod tradițional, s-a interpretat că femeia în cauză este atât Eva, în sens direct, cât și Maria, în sensul deplin; și că descendența femeii se referă atât la omenire, cât și la Cristos.

De atunci și până în momentul în care „Cuvântul s-a făcut trup și a locuit între noi” (In 1, 14), Dumnezeu a pregătit omenirea pentru ca ea să poată întâmpina cu rodnicie pe Fiul Unul Născut. Dumnezeu și-a ales poporul israelit, a înființat o alianță cu el și l-a educat treptat, intervenind în istoria lui, manifestându-și

planurile prin patriarhi și profeți și consfințindu-l pentru Sine. Toate acestea, însă, au fost o pregătire și o prefigurare a legământului nou și desăvârșit care avea să fie încheiat în Cristos și a revelației mai depline care urma să fie transmisă prin Cuvântul lui Dumnezeu făcut trup [1]. Deși Dumnezeu a pregătit venirea Mântuitorului mai ales prin alegerea poporului Israel, aceasta nu înseamnă că a abandonat celelalte popoare, „neamurile”, pentru că nu a încetat niciodată să dea mărturie despre Sine (cf. Fap 14, 16-17).

Providența divină a făcut astfel încât conștientizarea neamurilor despre nevoia de mântuire să fie mai mult sau mai puțin explicită și chiar în ultimele colțuri ale pământului a fost păstrată dorința de a fi răscumpărați.

Întruparea își are originea în dragostea lui Dumnezeu pentru oameni: „Prin aceasta s-a arătat iubirea lui Dumnezeu în noi:

Dumnezeu l-a trimis în lume pe Fiul său, unicul născut, ca să trăim prin el” (1 In 4, 9). Întruparea este demonstrația prin excelență a Iubirii lui Dumnezeu față de oameni, deoarece în ea este Dumnezeu însuși cel care se dăruiește oamenilor, împărtășind firea omenească în unitatea persoanei Fiului. După alungarea lui Adam și Eva din paradis, Întruparea are un scop mântuitor și răscumpărător, așa cum mărturisim în Crez: „pentru noi, oamenii și pentru a noastră mântuire, s-a coborât din ceruri; s-a întrupat de la Duhul Sfânt, din Maria Fecioara și s-a făcut om” [2]. Cristos a afirmat despre El însuși că „Fiul omului a venit să caute și să mântuiască ceea ce era pierdut” (Lc 19, 10; cf. Mt 18, 11) și că „Dumnezeu nu l-a trimis pe Fiul său în lume ca să judece lumea, ci pentru ca lumea să fie mântuită prin el” (In 3, 17).

Întruparea manifestă nu numai dragostea infinită a lui Dumnezeu pentru oameni, mila sa nemărginită, dreptatea și puterea, dar și coerența planului divin de mântuire. Adâncă înțelepciune divină se manifestă prin felul în care Dumnezeu a hotărât să-l salveze pe om: în cel mai convenabil mod pentru natura sa, care este tocmai Întruparea Cuvântului.

Isus Cristos, Cuvântul întrupat, „nu este un mit, nici o idee abstractă; este un om care a trăit într-un context specific și care a murit după ce și-a desfășurat propria lui existență înăuntrul parcursului istoriei. Cercetarea istorică asupra Lui este, așadar, o cerință a credinței creștine” [3].

Faptul că Cristos a existat aparține doctrinei credinței, precum și că El a murit cu adevărat pentru noi și că a înviat în a treia zi (cf. 1 Cor 15, 3-11). Existența lui Isus este un fapt dovedit

de știința istorică, mai ales, prin analiza Noului Testament, a cărui valoare istorică este în afara oricărei îndoieli. Există și alte mărturii vechi, necreștine, păgâne și evreiești despre existența lui Isus. Tocmai din acest motiv, nu sunt acceptabile pozițiile celor care opun un *Isus istoric* față de Cristosul credinței, nici ale celor care apără presupunerea că aproape tot ceea ce spune Noul Testament despre Cristos ar fi o interpretare a credinței făcute de discipolii lui Isus, dar nu figura sa istorică autentică, care ar rămâne ascunsă de noi. Aceste poziții, care, de multe ori, aduc un puternic prejudiciu față de faptele supranaturale, nu țin cont de faptul că cercetările istorice contemporane converg înspre a susține că prezentarea făcută de creștinismul timpuriu lui Isus se bazează pe evenimente autentice care s-au întâmplat de fapt.

2. Isus Cristos, Dumnezeu și om adevărat

Întruparea este „misterul unirii admirabile dintre firea dumnezeiască și firea omenească în unica Persoană a Cuvântului” (*Catehism*, 483). Întruparea Fiului lui Dumnezeu „nu înseamnă că Isus Cristos este în parte Dumnezeu și în parte om, și nici rezultatul unui amestec confuz între divin și uman. El s-a făcut cu adevărat om rămânând cu adevărat Dumnezeu” (*Catehism*, 464). Divinitatea lui Isus Cristos, Cuvântul veșnic al lui Dumnezeu, a fost studiată atunci când am avut de-a face cu Sfânta Treime. Aici vom acorda o atenție deosebită aspectelor referitoare la umanitatea sa.

Biserica a apărat și clarificat acest adevăr de credință în primele secole împotriva ereziilor care l-au denaturat. Deja în secolul I, unii

creștini de origine evreiască, ebioniții, îl considerau pe Cristos ca simplu om, deși foarte sfânt. În secolul al II-lea, a apărut adopționismul, care a susținut că Isus este fiul adoptiv al lui Dumnezeu; Isus ar fi doar un om în care locuiește puterea lui Dumnezeu; pentru ei, Dumnezeu era o singură persoană. Această erezie a fost condamnată în 190 de Papa Sfântul Victor, în 268, de Conciliul din Antiohia și în 382, de Primul Conciliu din Constantinopol și de Sinodul Roman [4]. Erezia ariană, prin negarea divinității Cuvântului, a combătut faptul că Isus Cristos este Dumnezeu. Arie a fost condamnat de Conciliul I din Niceea, în 325. De asemenea, în zilele noastre, Biserica a amintit din nou că Isus Cristos este Fiul lui Dumnezeu, subzistând din eternitate, că în Întrupare a luat natura umană în singura sa persoană divină [5].

Biserica s-a confruntat și cu alte erori care au negat adevărul firii umane a lui Cristos. Printre acestea, se numără acele erezii care au respins realitatea trupului sau sufletului lui Cristos. Printre primele este docetismul, în diferitele sale variante, care are un fond gnostic și manihean. Unii dintre adepții săi au susținut că Cristos a avut un corp ceresc, sau că trupul său a fost doar aparent, sau că a apărut brusc în Iudeea fără a fi nevoie să se nască sau să crească. Sfântul Ioan a fost deja nevoit să combată acest tip de eroare: „Mulți înșelători, care nu-l mărturisesc pe Isus Cristos, venit în trup, au apărut în lume” (2 In 7; cf. 1 In 4, 1-2).

Arie și Apolinarie din Laodiceea au negat că Cristos are un suflet uman adevărat. Cel de al doilea a fost deosebit de important, în această privință, iar influența sa a fost prezentă timp de câteva secole în

controversele cristologice ulterioare. În încercarea de a apăra unitatea lui Cristos și neprihănirea sa, Apolinarie a considerat că Cuvântul îndeplinea funcțiile sufletului spiritual omenesc. Cu toate acestea, doctrina respectivă implică negarea adevăratei umanități a lui Cristos, compusă, ca la toți oamenii, dintr-un trup și suflet spiritual (cf. Catehism, 471). A fost condamnată la Conciliul I de la Constantinopol și de Sinodul Roman din 382 [6].

3. Uniunea hipostatică

La începutul secolului al V-lea, după controversele precedente, a existat o necesitate clară de a păstra ferm integritatea celor două firi umane și divine în Persoana Cuvântului; astfel încât unitatea personală a lui Cristos începe să devină centrul atenției al cristologiei și soteriologiei patristice. La această aprofundare au contribuit noi discuții.

Prima mare controversă și-a avut originea în unele afirmații ale lui Nestorie, patriarhul Constantinopolului, care a folosit un limbaj în care a presupus că în Cristos există două subiecte: subiectul divin și subiectul uman, unite de o legătură morală, dar nu fizic. În această eroare cristologică își are originea respingerea titlului de Maică a lui Dumnezeu, (*Theotokos*), atribuit Sfintei Maria. Conform acestei teorii, Maria ar fi Maica lui Cristos, dar nu Maica lui Dumnezeu. Față de această erezie, Sfântul Chiril al Alexandriei și Conciliul din Efes din 431 au amintit că „umanitatea lui Cristos nu are alt subiect decât persoana divină a Fiului lui Dumnezeu care și-a asumat-o și a făcut-o a sa încă de la zămislirea sa ... De aceea Conciliul din Efes a proclamat în 431 că Maria a devenit cu adevărat Maica Domnului prin zămislirea umană a Fiului lui

Dumnezeu în pânțele ei”
(*Catehism*, 466; vezi DS 250 și 251).

Câțiva ani mai târziu, a apărut erezia monofizită. Aceasta își află antecedentele în apolinarism și într-o neînțelegere a lui Eutihie despre doctrina și limbajul folosit de Sfântul Chiril. Eutihie, un bătrân arhimandrit al unei mănăstiri din Constantinopol, a afirmat, printre altele, că Cristos este o persoană care subzistă într-o singură natură, deoarece natura umană ar fi fost absorbită în cea divină. Această eroare a fost condamnată de Papa Sfântul Leon cel Mare, în *Tomus ad Flavianum* [7] – o autentică bijuterie a teologiei latine – și de către Conciliul Ecumenic de la Calcedon, în 451, un punct de referință obligatoriu pentru cristologie. Astfel, conciliul învață: „trebuie mărturisit unul și același Fiu și Domnul nostru Isus Cristos: desăvârșit în divinitate și desăvârșit în umanitate” [8],

adăugând că unirea celor două firi este „fără confuzie, fără schimbare, fără împărțire, fără separare” [9].

Doctrina calcedoniană a fost confirmată și clarificată de Conciliul al doilea de la Constantinopol, în 553, care a oferit o interpretare autentică a Conciliului anterior. După ce a subliniat unitatea lui Cristos [10], de mai multe ori, acest Conciliu afirmă că unirea celor două naturi ale lui Cristos are loc conform ipostazei [11], depășind astfel greșeala formulei chiriliene care vorbea despre unitate după „fizis” (fire). În această linie, cel de-al doilea Conciliu din Constantinopol a indicat și sensul în care trebuia înțeleasă binecunoscuta formulă chiriliană a „unei firi a Cuvântului lui Dumnezeu întrupat” [12], o frază pe care Sfântul Chiril a crezut că aparținea Sfântului Atanasie, dar, de fapt, era o falsificare apolinarianistă. În aceste definiții, care aveau scopul de a

clarifica unele erori specifice și nu de a expune misterul lui Cristos în întregime, Părinții conciliari au folosit limbajul timpului lor. Așa cum la Niceea s-a folosit termenul *consubstanțial*, la Calcedon se folosesc termeni precum *fire, persoană, ipostază* etc., în funcție de sensul obișnuit pe care-l aveau în limbajul comun și în teologia timpului lor. Aceasta nu înseamnă, așa cum au susținut unii, că mesajul Evangheliei a fost elenizat. În realitate, cei care s-au dovedit puternic elenizați au fost tocmai cei care au propus doctrine eretice, cum ar fi Arie sau Nestorie, care nu au știut să vadă limitările pe care limbajul filozofic din timpul lor le-a avut în fața misterului lui Dumnezeu și al lui Cristos.

4. Sfânta fire omenească a lui Isus Cristos

Prin Întrupare, „firea omenească a fost asumată, și nu nimicită” (GS 22, 2) (*Catehism*, 470). De aceea, Biserica a învățat cu privire la „deplina realitate a sufletului omenesc al lui Cristos, cu operațiile lui de inteligență și voință, și a trupului lui omenesc. Dar în paralel a trebuit să amintească de fiecare dată că natura omenească a lui Cristos aparține ca proprie Persoanei divine a Fiului lui Dumnezeu care și-a asumat-o. Tot ce El este și face în ea ține de «Unul din Treime». Fiul lui Dumnezeu comunică deci firii sale omenești propriul său mod de a exista personal în Treime. Astfel, în sufletul și în trupul său, Cristos exprimă omenește comportamentele divine ale Treimii (cf. In 14, 9-10)” (*Catehism*, 470).

Sufletul omenesc al lui Cristos este înzestrat cu adevărată cunoaștere umană. Doctrina catolică a învățat, în mod tradițional, că Cristos, ca om, deținea o cunoaștere dobândită, o știință infuză și știința proprie fericiților din cer. Știința dobândită a lui Cristos nu putea fi, în sine, nelimitată: „De aceea, făcându-se om, Fiul lui Dumnezeu a putut să accepte «să crească în înțelepciune, în vârstă și în har» (Lc 2, 52) și chiar să fie nevoit să se informeze asupra a ceea ce, în condiția umană, nu se poate învăța decât din experiență (cf. Mc 6, 38; 8, 27; In 11, 34)” (*Catehism*, 472). Cristos, în care plinătatea Duhului Sfânt se odihnește cu darurile sale (cf. Is 11, 1-3), a deținut și o știință infuză, adică acea cunoaștere care nu este dobândită direct prin opera rațiunii, ci este imediat infuzată de Dumnezeu în inteligența umană. Într-adevăr, „Fiul arăta și în cunoașterea sa omenească pătrunderea divină pe care o avea

despre gândurile tainice ale inimilor oamenilor (cf. Mc 2, 8; In 2, 25; 6, 61)” (*Catehism*, 473). Cristos deținea și știința propriu-zisă a fericităților: „Din unirea cu Înțelepciunea divină în Persoana Cuvântului întrupat, cunoașterea umană a lui Cristos se bucura pe deplin de știința planurilor veșnice pe care El venise să le descopere (cf. Mc 8, 31; 9, 31; 10, 33-34; 14, 18-20.26-30)” (*Catehism*, 474). Pentru toate acestea, trebuie să afirmăm că Cristos ca om este infailibil: a admite eroarea în El ar fi să o recunoaștem în Cuvânt, unica persoană existentă în Cristos. În ceea ce privește eventuala necunoaștere ca atare, trebuie să avem în vedere faptul că ceea „ce recunoaște că nu știe în acest domeniu (cf. Mc 13, 32) declară în altă parte că nu are misiunea de a revela, (cf. Fapte 1, 7)” (*Catehism*, 474). Se înțelege că Cristos era conștient, din punctul de vedere omenesc, de a fi Cuvântul și de misiunea sa mântuitoare [13]. Pe

de altă parte, teologia catolică, mărturisind că Cristos a avut deja pe pământ viziunea imediată a lui Dumnezeu, a considerat nenecesară existența în El a virtuții credinței [14].

Față de ereziile monoenergetice și monotelite, care, în continuitate logică cu monofizitismul precedent, au afirmat că în Cristos există o singură operație sau o singură voință, Biserica a mărturisit la cel de-al III-lea Conciliu Ecumenic de la Constantinopol, în anul 681, că „Cristos posedă două voințe și două operațiuni naturale, divină și umană, nu opuse, ci cooperând, astfel încât Cuvântul întrupat, în ascultarea sa față de Tatăl, a dorit omenește tot ceea ce a decis dumnezeiește împreună cu Tatăl și Duhul Sfânt pentru mântuirea noastră” (cfr. DS 556-559). Voința umană a lui Cristos „urmează voința sa divină fără să-i reziste sau să i se opună sau, mai

bine zis, este subordonată acestei voințe atotputernice (DS 556)” (*Catehism*, 475). Este o chestiune fundamentală, deoarece este legată direct de ființa lui Cristos și de mântuirea noastră. Sfântul Maxim Mărturisitorul s-a distins în acest efort doctrinar de clarificare și a folosit eficient pasajul cunoscut din rugăciunea lui Isus în Grădina Măslinilor, în care apare acordul voinței umane a lui Cristos cu voința Tatălui (cf. Mt 26, 39).

O consecință a dualității firilor este și dualitatea operațiilor. În Cristos există două operațiuni, cea divină, care vine din firea sa divină, respectiv cea umană, care provine din natura umană. Se vorbește, de asemenea, despre operațiunile *teandrice*, pentru a face referire la acele lucrări în care operațiunea umană acționează ca un instrument al celei divine: este cazul miracolelor efectuate de Cristos.

Realismul Întrupării Cuvântului s-a manifestat și în ultima mare controversă cristologică a epocii patristice: disputa asupra imaginilor. Obiceiul reprezentării lui Cristos, în fresce, icoane, basoreliefuri etc., este străvechi și există mărturii care datează cel puțin din secolul al II-lea. Criza iconoclastă a avut loc la Constantinopol la începutul secolului al VIII-lea și a provenit dintr-o decizie a împăratului. Înainte, au existat teologi care au fost, de-a lungul secolelor, în favoarea sau împotriva utilizării imaginilor, dar ambele tendințele au coexistat pașnic. Cei care s-au opus obișnuiau să susțină că Dumnezeu nu are limite și, prin urmare, nu poate fi conturat în niște linii sau trăsături, nu poate fi circumscris. Cu toate acestea, așa cum a subliniat Sfântul Ioan Damaschinul, Întruparea în sine este cea care a circumscris Cuvântul necircumscris. „Deoarece Cuvântul s-a făcut trup asumându-și o adevărată

fire omenească, trupul lui Cristos era delimitat. De aceea, chipul omenesc al lui Isus poate fi «zugrăvit» (Gal 3, 1)” (*Catehism*, 476). La cel de-al doilea Sinod ecumenic de la Niceea, în anul 787, „Biserica a recunoscut ca legitim să fie reprezentat pe imagini sfinte” (*Catehism*, 476). Într-adevăr, „particularitățile individuale ale trupului lui Cristos exprimă persoana divină a Fiului lui Dumnezeu. El și-a însușit trăsăturile propriului său corp uman, astfel încât, pictate într-o imagine sacră, pot fienerate, deoarece credinciosul care venerează imaginea sa, venerează persoana reprezentată în ea” [15].

Sufletul lui Cristos, nefiind divin în esență, ci omenesc, a fost îmbunătățit, la fel ca sufletele celorlalți oameni, prin harul sfințitor, care este „un dar habitual, o dispoziție stabilă și supranaturală, care desăvârșește sufletul însuși

pentru a-l face vrednic să trăiască împreună cu Dumnezeu, să lucreze din iubire față de El” (*Catehism*, 2000). Cristos este sfânt, așa cum a fost anunțat de către Arhanghelul Gabriel Sfintei Maria la Buna Vestire (Lc 1, 35). Firea omenească a lui Cristos este radical sfântă, izvor și paradigmă a sfințeniei tuturor oamenilor. Prin Întrupare, natura umană a lui Cristos a fost ridicată la cea mai mare unire cu divinitatea – cu Persoana Cuvântului – la care poate fi înălțată vreo creatură. Din punctul de vedere al omenescului Domnului, uniunea hipostatică este cel mai mare dar primit vreodată și este adesea cunoscut sub numele de *harul de uniune*. Prin harul habitual, sufletul lui Cristos a fost divinizat cu acea transformare care ridică natura și operațiile sufletului la nivelul vieții intime a lui Dumnezeu, oferind operațiunilor sale supranaturale o asortare pe care altfel nu ar fi avut-o. Plinătatea lui de har presupune și

existența virtuților infuze și a darurilor Duhului Sfânt. Din această plinătate a harului lui Cristos, „noi toți primim, har după har” (In 1, 6). Harul și darurile au fost acordate lui Cristos nu numai în atenția demnității sale de Fiu, ci și în considerația misiunii sale de nou Adam și Cap al Bisericii. Acesta este motivul pentru care vorbim despre un har capital în Cristos, care nu este un har diferit de harul personal al Domnului, ci este un aspect al aceluiasi har, care subliniază acțiunea sa sfințitoare asupra membrilor Bisericii. Biserica, de fapt, „este Trupul lui Cristos” (*Catehism*, 805), un Trup „al cărui Cap este Cristos: ea trăiește din El, în El și pentru El; El trăiește împreună cu ea și în ea” (*Catehism*, 807).

Inima Cuvântului Întrupat „ne-a cunoscut în timpul vieții, agoniei și patimii sale pe toți și pe fiecare și s-a dat pentru fiecare dintre noi: «Fiul

lui Dumnezeu m-a iubit și s-a dat pe sine însuși pentru mine» (Gal 2, 20). Ne-a iubit pe toți cu o inimă omenească” (*Catehism*, 478). De aceea, Preasfânta Inimă a lui Isus este considerată semnul și simbolul eminent al nemărginitei iubiri cu care Îl iubește neîncetat pe Tatăl veșnic și pe toți oamenii (cf. *ibidem*).

JOSÉ ANTONIO RIESTRA

Bibliografie de bază:

— Catehismul Bisericii Catolice, 422-483.

— Benedict al XVI-lea - Iosif Ratzinger, *Isus din Nazaret*, RAO, București, pp. 276-305.

Lectură recomandată:

— A. Amato, *Gesù il Signore. Saggio di cristologia*, Bologna: EDB, 1999.

— F. Ocáriz - L.F. Mateo Seco - J.A. Riestra, *El misterio de Jesucristo*, 3^a ed., EUNSA, Pamplona 2004.

NOTE

[1] Conciliul Vatican II, Const. *Lumen Gentium*, nr. 9.

[2] Conciliul din Constantinopol I, *Symbolum*, DS 150; cfr. Conciliul Vatican II, Const. *Lumen Gentium*, nr. 55.

[3] Comisia Teologică Internațională, *Întrebări alese de cristologie* (1979).

[4] Cf. DS 151 și 157-158.

[5] Cf. Congregația pentru Doctrina Credenței, Decl. *Mysterium Filii Dei*, 21-II-1972, în AAS 64 (1972) 237-241.

[6] Cf. DS 151 și 159.

[7] Cf. *Ibidem*, 290-295.

[8] Cf. *Ibidem*, 301; *Catehism*, 467.

[9] Cf. *Idem*.

[10] Cf. *Ibidem*, 423.

[11] Cf. *Ibidem*, 425.

[12] Cf. *Ibidem*, 429.

[13] Cf. Comisia Teologică
Internațională, *Conștientizarea lui
Isus despre sine și despre misiunea sa*
(1985).

[14] Cf. Congregația pentru doctrina
credinței, Notificare, nr. V, 26-
XI-2006.

[15] Conciliul de la Nicea II, DS 601.